

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Соціологічний факультет
кафедра політичної соціології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Проректор з науково-педагогічної
роботи Антон ПАНТЕЛЕЙМОНОВ

2021 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

СУЧАСНІ СОЦІАЛЬНІ НЕРІВНОСТІ

рівень вищої освіти другий (магістерський)
галузь знань **05 Соціальні та поведінкові науки**
спеціальність **054 Соціологія**
освітня програма **Соціальні технології**
вид дисципліни **обов'язкова**
факультет **Соціологічний**

2021 / 2022 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою соціологічного факультету

« 30 » серпня 2021 року, протокол № 10

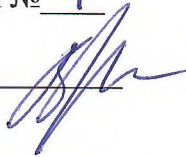
РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Нікулін В'ячеслав Сергійович – кандидат соціологічних наук, доцент кафедри політичної соціології.

Програму схвалено на засіданні кафедри політичної соціології

« 27 » серпня 2021 року, протокол № 1

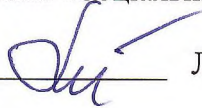
В. о. завідувача кафедри

В'ячеслав НІКУЛІН

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Соціальні технології»

Гарант освітньо-професійної програми «Соціальні технології»

Людмила СОКУРЯНСЬКА

Програму погоджено науково-методичною комісією соціологічного факультету

« 27 » серпня 2021 року, протокол № 1

Голова науково-методичної комісії

Юлія СОРОКА

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Сучасні соціальні нерівності» складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки «Соціальні технології» другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 054 Соціологія

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: оволодіння студентами знанням про теоретико-методологічні підходи до аналізу сучасних соціальних нерівностей та емпіричні дослідження даної проблематики.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни полягають у формуванні таких програмних компетенцій ОПІ «Соціальні технології».

1. ЗК 01 Здатність до абстрактного та конкретного мислення, аналізу та синтезу.
2. ЗК 04 Здатність працювати в міжнародному контексті.
3. ЗК 06 Здатність приймати обґрунтовані рішення.
4. ЗК 07 Здатність до аргументованого представлення власної думки, компетентної та толерантної дискусії з її опонентами.
5. ЗК 08 Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.
6. ЗК 09 Усвідомлення проблематики рівних можливостей у суспільстві, зокрема її гендерних, расових, вікових аспектів.
7. ЗК 10 Усвідомлення культурного розмаїття суспільств і викликів взаємодії в міжкультурному контексті.
8. СК 01 Здатність аналізувати соціальні явища і процеси.
9. СК 02 Здатність виявляти, діагностувати та інтерпретувати соціальні проблеми українського суспільства та світової спільноти.
10. СК 03 Здатність проектувати і виконувати соціологічні дослідження, розробляти й обґрунтовувати їхню методологію.
11. СК 04 Здатність збирати та аналізувати емпіричні дані з використанням сучасних методів соціологічних досліджень.
12. СК 10 Здатність знайти соціальні дані у відкритому доступі, здійснити їх змістовне структурування й узагальнення.
13. СК 11 Здатність проаналізувати, представити та проінтерпретувати числові й нечислові соціальні дані.
14. СК 12 Усвідомлення відмінностей між ключовими соціологічними парадигмами.

1.3. Кількість кредитів **6**

1.4. Загальна кількість годин **180**

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й	1-й
Лекції	
32 год.	10 год.

Практичні, семінарські заняття	
16 год.	4 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
132 год.	166 год.
У тому числі індивідуальні завдання:	
30 год. (за рахунок самостійної роботи)	

1.6. Заплановані результати навчання

У результаті вивчення даної дисципліни здобувач вищої освіти має досягнути наступні програмні результати навчання ОПП «Соціальні технології».

- 1.ПР 01 Аналізувати соціальні явища і процеси, використовуючи емпіричні дані та сучасні концепції і теорії соціології.
- 2.ПР 02 Здійснювати діагностику та інтерпретацію соціальних проблем українського суспільства та світової спільноти, причини їхнього виникнення та наслідки.
- 3.ПР 03 Розробляти і реалізовувати соціальні та міждисциплінарні проєкти з урахуванням соціальних, економічних, правових, екологічних та інших аспектів суспільного життя.
- 4.ПР 04 Застосовувати наукові знання, соціологічні та статистичні методи, цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення для розв'язування складних задач соціології та суміжних галузей знань.
- 5.ПР 05 Здійснювати пошук, аналізувати та оцінювати необхідну інформацію в науковій літературі, банках даних та інших джерелах.
- 6.ПР 06 Вільно спілкуватись усно і письмово українською мовою та однією з іноземних мов при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій у сфері соціології та суміжних наук, у тому числі в контексті співпраці з європейськими та євроатлантичними інституціями.
- 7.ПР 07 Вирішувати етичні дилеми відповідно до норм професійної етики соціолога та загальнолюдських цінностей.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади дослідження соціальних нерівностей

Тема 1. Проблема соціальних нерівностей у структурі соціологічної теорії.

Соціальні нерівності як предмет соціологічного дослідження. Актуальність проблеми соціальних нерівностей. Місце даної проблематики у структурі соціологічного знання. Провідні дослідницькі питання. Поняття соціальної нерівності та соціальної стратифікації. Чинники стратифікації. Поняття системи стратифікації та типи стратифікаційних систем.

Тема 2. Класовий підхід К. Маркса

Визначення класу за К. Марксом. Роль власності та розподілу праці у процесі утворення класів. Діяльна природа класу. Антагонізм класів як джерело соціального розвитку. Класові інтереси. Класова свідомість. Класова боротьба.

Тема 3. Концепція багатомірної стратифікації М. Вебера.

Класова ситуація як відображення типових ринкових позицій, економічних інтересів та життєвих шансів. Поняття статусних груп. Статус як міра соціального престижу та поваги. Стиль життя та узурпація статусних привілеїв як чинник соціальних нерівностей. Зв'язок статусу та класу.

Тема 4 Теорія соціальної стратифікації та соціальної мобільності П. Сорокіна.

Поняття багатомірного соціального простору. Основні форми та показники стратифікації. Аналіз динаміки стратифікації. Обґрунтування функціональності стратифікації.

Розділ 2. Соціально-економічні нерівності як предмет соціологічної рефлексії

Тема 1. Функціональна шкала престижу професій: розширення за соціо-економічним статусом

Основні ідеї функціоналізму щодо соціальних нерівностей. Внесок Л. Уорнера, К. Девіса та У. Мура, Т. Парсонса. Застосування методу репутаційного аналізу в дослідженні соціально-професійної стратифікації. Соціоекономічний індекс професійного статусу. Міжнародна шкала престижу професій.

Тема 2. Експлуатація та контроль як фактори класової нерівності: неомарксистська схема Е. Райта

Загальні принципи концепції класового аналізу Е. О. Райта. Модель влади/ контролю: критерії утворення класів, основні класи та суперечливі класові позиції. Модель експлуатації: типи експлуатації, власність, влада та кваліфікація як чинники розподілу на класи.

Тема 3. Нерівності ринкової та трудової ситуацій: неовеберіанська схема стратифікації (EGP-схема)

Концептуальні засади неовеберіанського підходу до аналізу соціальних нерівностей. Ринкова та трудова ситуація: поняття, індикатори, прояви. Дослідницькі проекти Д. Локвуда та Дж. Голдторпа. Класова схема Дж. Голдторпа. Поняття «службового класу», особливості його формування та прояву.

Тема 4. Соціально-економічні нерівності в умовах становлення постіндустріального суспільства

Проблематика соціальних нерівностей і стратифікації у теоріях постіндустріального суспільства. Соціологічна рефлексія соціальних нерівностей в роботах М. Кастельса. Нові критерії розподілу праці в інформаційному суспільстві. Нові чинники стратифікації. Проект постіндустріальної класової схеми Г. Еспін-Андерсена. Андерклас та проблема соціальної ексклюзії.

Розділ 3. Альтернативні форми соціальних нерівностей у фокусі соціологічних досліджень

Тема 1. Конструктивістський (структурно-діяльнісний) підхід до аналізу сучасних соціальних нерівностей

Загальні принципи конструктивістського підходу в поясненні природи соціальних нерівностей. П. Бурд'є про генезис класів: об'єктивні умови існування, капітали, габітус, диспозиції, практики, стилі життя. Емпіричні дослідження соціальних нерівностей на основі конструктивістської парадигми

Тема 2. Культурний капітал як фактор соціальних нерівностей

Роль культурного капіталу у відтворенні соціальних нерівностей. Стиль життя як фактор структурування соціальних нерівностей: підходи до визначення та дослідження. Концепція соціокультурних мілей та її застосування в емпіричних дослідженнях.

Тема 3. Соціальний капітал і соціальні мережі в структурі сучасних соціальних нерівностей.

Поняття соціального капіталу. Основні підходи до розуміння природи соціального капіталу. Груповий соціальний капітал. Концепції Р. Патнема та Ф. Фукуями. Індивідуальний соціальний капітал. Інтерпретації П. Бурд'є та Дж. Коулмана. Функції соціального капіталу. Проблема негативного соціального капіталу. Зв'язок соціального капіталу з соціальними мережами.

Тема 4 Стратифікація політичного простору: основні підходи до аналізу.

Влада як чинник соціальних нерівностей. Основні підходи до аналізу стратифікації політичного простору. Поняття еліти, правлячого класу та їх роль у відтворенні соціальних нерівностей.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		л	п	ла б	ін д	ср		л	п	ла б	ін д	ср
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<i>Розділ 1 Теоретико-методологічні засади дослідження соціальних нерівностей</i>												
Тема 1. Проблема соціальних нерівностей у структурі соціологічної теорії.	12	2	2			8	12	1	1			10
Тема 2. Класовий підхід К. Маркса	12	2	2			8	13	1	0			12
Тема 3. Концепція багатомірної стратифікації М. Вебера.	12	2	1			9	13	1	0			12
Тема 4. Теорія соціальної стратифікації та соціальної мобільності П. Сорокіна	12	2	1			9	13	1	0			12
Разом за розділом 1	48	8	6			34	51	4	1			46
<i>Розділ 2. Соціально-економічні нерівності як предмет соціологічної рефлексії</i>												
Тема 1 Функціональна шкала престижу професій: розшарування за соціо-економічним статусом	14	4	2			8	11	1	0			10
Тема 2 Експлуатація та контроль як фактори класової нерівності: неомарксистська схема Е. Райта	12	2	1			9	12	1	1			10
Тема 3 Нерівності ринкової та трудової ситуацій: неовеберіанська схема стратифікації (EGP-схема)	12	2	1			9	12	1	1			10
Тема 4. Соціально-економічні нерівності в умовах становлення постіндустріального суспільства	14	4	2			8	13	1	0			12
Разом за розділом 2	52	12	6			34	48	4	2			42
<i>Розділ 3. Альтернативні форми соціальних нерівностей у фокусі соціологічних досліджень</i>												
Тема 1. Конструктивістський (структурно-діяльнісний) підхід до аналізу сучасних соціальних нерівностей	14	4	1			9	14	1	1			12
Тема 2. Культурний капітал як фактор соціальних нерівностей	14	4	1			9	12	0	0			12
Тема 3. Соціальний капітал і соціальні мережі в структурі сучасних соціальних нерівностей.	11	2	1			8	12	0	0			12
Тема 4 Стратифікація політичного простору: основні підходи до аналізу.	11	2	1			8	13	1	0			12
Разом за розділом 3	50	12	4			34	51	2	1			48
<i>Індивідуальне науково-дослідне завдання</i>	20				20		20					20
<i>Контрольна робота</i>	10				10		10				10	
<i>Всього годин</i>	180	32	16		30	102	180	10	4		30	136

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		ден.	заоч.
1	Проблема соціальних нерівностей у структурі соціологічної теорії.	2	1
2	Класовий підхід К. Маркса	2	0
3	Концепція багатомірної стратифікації М. Вебера.	1	0
4	Теорія соціальної стратифікації та соціальної мобільності П. Сорокіна	1	0
5	Функціональна шкала престижу професій: розшарування за соціо-економічним статусом	2	0
6	Експлуатація та контроль як фактори класової нерівності: неомарксистська схема Е. Райта	1	1
7.	Нерівності ринкової та трудової ситуацій: неовеберіанська схема стратифікації (EGP-схема)	1	1
8.	Соціально-економічні нерівності в умовах становлення постіндустріального суспільства	2	0
9.	Конструктивістський (структурно-діяльнісний) підхід до аналізу сучасних соціальних нерівностей	1	1
10.	Культурний капітал як фактор соціальних нерівностей	1	0
11.	Соціальний капітал і соціальні мережі в структурі сучасних соціальних нерівностей.	1	0
12.	Стратифікація політичного простору: основні підходи до аналізу.	1	0
	Разом	16	4

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		ден.	заоч.
1	Підготовка завдань до семінарських занять	32	8
2	Опрацювання навчального матеріалу	70	128
3	Контрольна робота	10	10
4	Індивідуальне науково-дослідне завдання	20	20
	Разом	132	166

6. Індивідуальні завдання

Індивідуальне науково-дослідне завдання – аналітична доповідь «Дослідження проблем нерівності у сучасних суспільствах» (обсяг – 10 000 знаків)

Доповідь готується у письмовому вигляді, після перевірки робиться усний виступ з наступним обговоренням. У доповіді необхідно сформулювати та обґрунтувати наукову проблему, пов'язану з тематикою соціальних нерівностей, розглянути підходи до розв'язання цієї проблеми, критично їх проаналізувати, виокремити невирішені питання, запропонувати свої варіанти їх вирішення (або як гіпотези, або як обґрунтовані твердження, що спираються на результати емпіричних досліджень).

Контрольна робота Рецензія на сучасну наукову працю з проблематики соціальних нерівностей (обсяг – 10 000 знаків)

У рецензії необхідно розкрити структуру наукової праці, основні дослідницькі питання, що ставить автор, теоретичний підхід, у якому виконано дослідження, використані автором джерела емпіричних даних та методи дослідження, відповідність отриманих висновків поставленим завданням, внесок цієї наукової праці у дослідження сучасних соціальних нерівностей, перспективи та напрями подальших досліджень.

7. Методи навчання

Лекції, презентації, групові дискусії, критичний аналіз наукової літератури, групові та індивідуальні творчі завдання, практичні науково-дослідні завдання

8. Методи контролю

Виступи, участь у дискусіях на семінарських заняттях, індивідуальне науково - дослідне завдання, контрольна робота, підсумковий контроль (екзамен)

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання												Разом	Екзамен	Сума		
Розділ 1				Розділ 2				Розділ 3							КР	ІНДЗ
T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4	T1	T2	T3	T4	10	20	60	40	100
2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5					

Критерії оцінювання навчальних досягнень

Виступи, участь у дискусіях на семінарських заняттях

Всього заплановано 12 тем семінарських занять. Кожна тема оцінюється у 2,5 бали. Разом за семінари можна отримати максимум 30 балів.

За кожною темою семінарських занять запропоновані завдання та питання для обговорення. Робота під час семінарського заняття, підготовка та участь у дискусіях оцінюється за наступною шкалою:

0 – Відсутність або повна пасивність на занятті.

0,5 – Окремі репліки, коментарі, несуттєві та/або помилкові доповнення.

1 – Слушні, суттєві, ґрунтовні доповнення при епізодичному включенні у роботу.

1,5 - Активна участь у дискусіях протягом усього заняття, проте слабка підготовка, наявність суттєвих помилок у відповідях.

2 - Активна робота протягом усього заняття, середня якість підготовки (відповіді неповні, необґрунтовані належним чином).

2,5 - Активна робота протягом усього заняття, висока якість підготовки (відповіді повні, логічні, ґрунтовні).

Альтернативною формою роботи за темами семінарських занять є виконання завдань для самостійної роботи, що дозволяється у випадку відсутності на семінарі з поважних причин, змін у індивідуальному плані студента, переводі навчання у дистанційну форму. Максимальна оцінка за виконання одного завдання також складає 2,5 бали.

Критерії оцінювання завдань для самостійної роботи:

1. Повнота розкриття питань – 1 бал

2. Самостійність, логічність, послідовність суджень та висновків – 0,5 бала

3. Глибина аналізу рекомендованої літератури та вміння її критично осмислювати – 0,5 бала
4. Наявність власних оригінальних думок – 0,5 бала

Індивідуальне науково - дослідне завдання

Максимальна оцінка 20 балів (15 балів за текст доповіді, 5 балів за усний виступ)

Критерії оцінювання тексту доповіді:

1. Повнота розкриття питань – 5 балів
2. Самостійність, логічність, послідовність суджень та висновків – 5 балів
3. Глибина аналізу матеріалу та вміння його критично осмислювати – 5 балів

Критерії оцінювання усного виступу:

1. Структуроване та аргументоване представлення власних думок – 2 бали
2. Компетентні та обґрунтовані відповіді на запитання – 2 бали
3. Кваліфіковане та доречне використання ілюстративного матеріалу (презентації, таблиці, відеороліки тощо) – 1 бал.

Контрольна робота

Максимальна оцінка 10 балів

Критерії оцінювання:

1. Повнота розкриття питань – 5 балів
2. Самостійність, логічність, послідовність суджень та висновків – 3 бали
3. Критичне переосмислення матеріалу - 2 бали

Підсумковий контроль (екзамен)

Загальна сума балів за екзаменаційну роботу – 40

Кожен білет містить три питання. Кожне питання оцінюється із максимуму 40 балів.

Підсумкова екзаменаційна оцінка розраховується як середнє арифметичне від суми балів за трьома питаннями.

Відповідь на питання оцінюється за наступними критеріями:

1. Повнота та правильність відповіді – 10 балів
2. Чіткість, логічність, послідовність викладу думки – 10 балів
3. Демонстрація знання рекомендованої літератури, вміння її критично осмислювати – 5 балів
4. Наявність аргументованих висновків – 5 балів
5. Самостійність та оригінальність суджень – 5 балів
6. Здатність пов'язати теоретичні знання з практичними проблемами на конкретних прикладах – 5 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література

1. Викторов А. Ш. Введение в социологию неравенства. – М., 2015. — 240 с.
2. Классовое общество. Теория и эмпирические реалии / Макеев С.А., Куценко О.Д., :- К.: Институт социологии НАН Украины, 2003. – 258 с.
3. Коваліско Н.В. Стратифікаційні порядки суспільства: концептуальні уявлення та досвід вивчення – К.: Ін-т соціології НАН України, 2008. – 240 с.
4. Куценко О.Д. Общество неравных. Классовый анализ в современном обществе: опыты западной социологии. – Харьков.: Изд. центр Харьковского национального университета им. В.Н.Каразина. 2000.
5. Новые социальные неравенства / под ред. С.А. Макеева. – К., 2006. – 355 с.
6. Подходы к классовому анализу : коллективная монография / под ред. Э. О. Райта ; перевод с англ. Е. Симончук. Киев : Институт социологии НАН Украины, 2019. 309 с.
7. Симончук О. Соціальні класи в сучасних суспільствах: Евристичний потенціал класового аналізу / Олена Симончук. – К.: Інститут соціології НАН України, 2018. – 416 с.
8. Структурні виміри сучасного суспільства: Навчальний посібник / За ред. С.Макеева. – К., 2006. – 372 с.
9. Шкаратан О. И. Социология неравенства: теория и реальность / О. И. Шкаратан. – М.: Изд. дом Высшей школы экономики, 2012.

Допоміжна література

1. Бурдьє П. Социальное пространство и генезис классов // Вопросы социологии. Т.1,1992. С.17-36.
2. Валлерстайн И. Раса, нация, класс. Двусмысленные идентичности / Валлерстайн И., Балибар Э. – М. : Logos altera, 2004. – 288 с.
3. Вебер М. Основные понятия стратификации // Человек и общество. Хрестоматия / Под ред. С.А. Макеева. – К.: Ин-т социологии НАН Украины, 1999, с.85 – 106.
4. Дэвис К. Функционалистское обоснование стратификации // Человек и общество. Хрестоматия. Киев: ИС НАУ, 1999, с. 107-117.
5. Малиш Л. Принципи та правила вимірювання структурних нерівностей у соціології : монографія / Ліна Малиш. – Київ : НаУКМА, 2019. – 370 с.
6. Нерівність в Україні: масштаби та можливості впливу / за ред. Е.М.Лібанової. – К.: Інститут демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи НАН України, 2012. – 404 с.
7. Оксамитная С., Хмелько В. Социальная эксклюзия в Украине на начальной стадии реставрации капитализма // Социология: теория, методы, маркетинг.– 2004.- №3. – С. 66-77
8. Оксамитна С. Міжгенераційна класова і освітня мобільність. – К. : НаУКМА, Аграр Медіа Груп, 2011. – 287 с.
9. Оксамитна С.М. Самовизначення громадян у соціальній структурі українського суспільства / С. М. Оксамитна // Грані. Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. - 2015. - №1 (117). - С. 67-72
10. Парсонс Т. Аналитический подход к теории социальной стратификации / Т. Парсонс // Парсонс Т. О структуре социального действия. — М.,2002. — С. 354-380.
11. Патракова А. Социально-классовые позиции и ценностные ориентации / А. Патракова // Социология: теория, методы, маркетинг: научно-теоретический журнал. - Киев, 2009. - N 1. - С. 169-185
12. Пикетти Т. Капитал в XXI веке. – М., Ад Маргинем Пресс, 2015. – 592 с.

13. Радаев В., Шкаратан О. Власть и собственность // Социологические исследования. –1991 – № 1 – с. 50-61.
14. Рахманов О. Власники великого капіталу як суб'єкт соціально-економічних перетворень в Україні. — К.: Інститут соціології НАН України, 2012. — 376 с.
15. Руднев М.Г. Методология и основные результаты исследований престижа профессий в зарубежной социологии // Вопросы образования. – 2008. – №2. – С.217-239.
16. Симончук Е. Классовое действие: тенденции формирования социальных классов в Украине / Е. Симончук // Социология: теория, методы, маркетинг. — 2011. — № 4. — С. 50–96
17. Симончук Е. Классовое сознание: опыт сравнительного эмпирического изучения // Социология: теория, методы, маркетинг. — 2010. — № 4. — С. 56-84.
18. Симончук Е. Классовые структуры в сравнительной перспективе / Е. Симончук // Украинское общество в европейском пространстве / Под ред. Е.Головахи и С.Макеева. — К.: Институт социологии НАН Украины, 2007. — С. 33–104
19. Симончук Е. Рабочий класс в Украине: тренды рекомпозиции структуры // Социология: теория, методы, маркетинг.– 2006.- №2. – С. 38-65.
20. Симончук Е.В. Статусные самооценки населения Украины в сравнительном и временном контекстах/ Е.В. Симончук // Українське суспільство 1994–2006. Соціологічний моніторинг / За ред. В. Ворони, М. Шульги. — К. : Інститут соціології НАН України, 2006. — С. 11–21.
21. Сорокин П. Социальная стратификация и мобильность. М., 2004.
22. Стиглиц Дж. Цена неравенства. Чем расслоение общества грозит нашему будущему. – М.,2015. – 512 с.
23. Стэндинг Г. Прекариат. Новый опасный класс. – М., Ад Маргинем Пресс, 2014. – 328 с.
24. Стукало С. Динаміка престижності професій і занять в українському суспільстві / С. Стукало, С. Оксамитна // Соціальні виміри суспільства. - 2013. - № 5. - С. 392- 408.
25. Уорнер Л. Социальный класс и социальная структура / Л. Уорнер // Рубеж. Альманах социальных исследований. — 1999. — №10-11. — С. 42-57.
26. Фестер М. Социальные мильё, классы и стили жизни в Западной Германии // Социальное неравенство. Изменения в социальной структуре: европейская перспектива / Под ред.В.Воронкова. – СПб.: «Алтейя», 2008. – С.25-44.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. Вибрані праці Е. О. Райта: <https://www.ssc.wisc.edu/~wright/selected-published-writings.htm#class%20counts>
2. Ерік Олін Райт Клас має значення \\ Спільне. Журнал соціальної критики. - №4, 2012. – С. 11-24, - <http://commons.com.ua/klas-maye-znachennya/>
3. The Great British Class Survey – Results <http://www.bbc.co.uk/science/0/21970879>
4. David Grusky on Social Mobility <https://www.youtube.com/watch?v=k4pmK38M4wc>
5. Social Class in the 21st Century <https://www.youtube.com/watch?v=rJQgvbava2g>